
Anmälan mot Gröna Dalens skola i Håbo kommun m.fl. angående bl.a. mottagande av två elever i grundskola efter framställning från endast en av barnens båda vårdnadshavare

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot Gröna Dalens skola i Håbo kommun angående mottagande av två elever i grundskola efter framställning från endast en av barnens vårdnadshavare. AA klagade även på socialtjänsten i Håbo kommun, Stockholms tingsrätt och Skatteverket. När det gällde Gröna Dalens skola anförde han bl.a. följande. Hans sambo BB och CC har efter deras skilsmässa gemensam vårdnad om barnen DD och EE. Då han, BB och deras gemensamma son flyttade från Stockholm till Finland år 2005 flyttade även DD och EE med. Efter att DD och EE hade haft umgänge med CC under påsken 2008 återvände de inte till BB i Finland. När DD och EE hade vistats hos CC i Sverige i drygt sex veckor anmäldes de av CC till Gröna Dalens skola för skolgång. Skolan kontaktade inte BB.

AA fogade till sin anmälan bl.a. Stockholms tingsrätts slutliga beslut den 3 juli 2008 angående överflyttning av barn enligt lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn.

Utredning

Skolnämnden i Håbo kommun anmodades att inkomma med utredning och yttrande över vad som framfördes i AA:s anmälan beträffande mottagandet av barnen i grundskolan. Som sitt remissvar lämnade nämnden ett tjänsteutlåtande som hade upprättats vid skolförvaltningen och som var undertecknat av nämndens ordförande. I utlåtandet anfördes bl.a. följande.

//

Skolans information om inskrivningen av eleverna

Strax efter påsk våren 2008 fick dåvarande rektor vid Gröna Dalen ett samtal från CC, som uppgav att hans två söner DD och EE önskade få fortsätta sin grundskoleutbildning på Gröna Dalens skola i Håbo kommun, då de inte ville återvända till mamman i Finland efter sitt besök.

Fadern uppgav även att det var trassligt mellan föräldrarna, men att de hade gemensam vårdnad om pojkarna och att de var överens om att pojkarna skulle gå på Gröna Dalens grundskola.

Dåvarande rektor erbjöd pojkarna en plats i skolan, då rektorn ansåg att det var av vikt att pojkarna gick i skolan och att det var kommunens ansvar att tillse att skolplikten efterlevs. Rektorn uppfattade också att pojkarna hade ett önskemål om att stanna i Sverige. Rektorn kontaktade då inte mamman, BB. Undervisning ordnades för pojkarna i årskurserna 6 respektive 8.

Senare under vårterminen kontaktade modern BB rektor vid Gröna Dalen och ifrågasatte rektorns beslut, att placera barnen på skolan. Rektorn informerade mamman om att barnen måste gå i skola i Sverige, om de befinner sig i Sverige under en längre tid och om barnen inte återvänder till Finland. Kommunen har en långtgående skyldighet att se till att skolplikten efterföljs.

./.

Skolnämndens yttrande

Enligt 4 kap. 8 § Skollagen har barn rätt att gå i grundskola i annan kommun än sin hemkommun. Omständigheten att ett barn stadigvarande vistas i en annan kommun än sin hemkommun är ett sådant särskilt skäl som medför att barnet ska få gå i vistelsekommunens grundskola. Till exempel vid vårdnadstvister då en förälder flyttar och tar med sig barnet till en annan kommun, och föräldrarna är oense om i vilken skola som barnet ska gå i.

Skollagens 4 kap. 8 § förutsätter inte att en formell ansökan har gjorts av barnets vårdnadshavare. Det krävs heller ingen utredning om den tänkta skolgången är förenlig med vårdnadshavarnas önskemål. Kommunen kan självständigt ta ställning i frågan om det finns särskilda skäl.

Skolnämnden anser att barnets rätt till utbildning går före tvisten mellan vårdnadshavarna. Skolnämnden bedömer att det i detta fall förelåg särskilda skäl för att skriva in pojkarna på Gröna Dalens skola.

Håbo kommun inhämtar regelbundet uppgifter från Skatteverket för att ha uppdaterad information om kommuninvånarnas folkbokföring. Enligt förvaltningens rutin är det skolassistenten eller annan ansvarig administratör som skriver in barnen i skolan. Skolassistenten inhämtar via elevregistreringssystemet IST in uppgifter om den aktuella folkbokföringen.

Efter kontroll i IST kan skolnämnden konstatera följande;

./.

BB står i Skatteverkets folkbokföringsdatabas angiven som utflyttad från Sverige från och med 15 november 2005. Detsamma gäller för barnen DD och EE. Samma uppgift finns i kommunens elevregistreringssystem. I maj 2008 får skolkontorets handläggare information om BB:s folkbokföringsadress i Finland och lägger in den manuellt i elevregistreringssystemet.

Barnen DD och EE blev folkbokförda i Håbo kommun den 16 januari 2009, enligt uppgifterna i elevregistreringssystemet. Dessa uppgifter överensstämmer med Skatteverkets folkbokföringsdatabas.

Om Skatteverket skulle ha felaktiga uppgifter i folkbokföringsregistret, erhåller Håbo kommun dessa felaktiga uppgifter, då elevregistreringssystemet automatiskt uppdateras utifrån Skatteverkets folkbokföringsregister.

Skolnämnden kan efter genomgång av ärendet konstatera att uppgifterna i kommunens elevregistreringssystem överensstämmer med Skatteverkets folkbokföringsdatabas.

Skolförvaltningen har dock brustit i sin rutin att utreda förhållandena kring barnens folkbokföring samt brustit i dokumentationen av ärendet. Enligt kommunens rutin, ska skolan kontakta skolkontoret om det vid framförande av önskemål om skolgång framkommer att barnet inte finns folkbokfört i kommunen. Skolkontoret ska sedan

utreda förhållandena kring barnet och dess folkbokföring. Därefter ska behörig beslutsfattare på skolkontoret ta ställning i ärendet om beslut enligt 4 kap 8 § Skollagen. Detta beslut är också överklagningsbart. Skolnämnden kan efter utredning konstatera att inget sådant formellt beslut är fattat, trots att barnen DD och EE vid anmälan till skolan inte var skrivna i Håbo kommun.

Sammanfattningsvis kan skolnämnden konstatera att rutinen vid inskrivning av barnen i skolan har brustit i detta ärende. Rutinerna för skolpliktsbevakningen håller därför på att ses över och förnyas, för att säkerställa att inget liknande inträffar i framtiden. Skolnämnden vidhåller dock att en skola inte ska ta ställning i en vårdnadstvist. Barnets rätt till utbildning går före tvisten mellan vårdnadshavarna. Skolnämnden bedömer att det i detta fall förelåg särskilda skäl för att skriva in pojkarna på Gröna Dalens skola.

Socialnämnden i Håbo kommun inkom på eget initiativ med yttrande beträffande de klagomål som AA hade riktat mot socialförvaltningen.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över skolnämndens remissvar och det yttrande som socialnämnden hade skickat in till JO.

Bedömning

Skollagen (1985:1100) har den 1 augusti 2010 ersatts med skollagen (2010:800). Den ”nya” skollagens bestämmelser som är aktuella i detta ärende ska dock tillämpas först från och med den 1 juli 2011. I det följande hänför jag mig därför till den ”gamla” skollagen.

Grundläggande bestämmelser om vårdnadshavares ansvar finns i 6 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken (FB). Närmare regler om vårdnadens utövande finns i 6 kap. 11-13 §§ FB. Barnets vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Om barnet har två vårdnadshavare ska de tillsammans utöva bestämmanderätten. Det krävs alltså normalt gemensamma beslut i frågor som rör vårdnaden. Bestämmanderätten utövas dock av den ena vårdnadshavaren ensam när den andra till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är förhindrad att ta del i beslut rörande vårdnaden och beslutet inte kan skjutas upp utan olägenhet. Beslut som är av ingripande betydelse för barnets framtid får dock inte fattas av den ena vårdnadshavaren ensam, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.

Bestämmelsen i 6 kap. 13 § FB ska inte tolkas så att båda föräldrarna, även om ingen är direkt förhindrad, ska behöva delta i alla vardagliga avgöranden. Om föräldrarna inte sammanbor måste med nödvändighet den förälder som har barnet hos sig fatta de flesta beslut som rör den dagliga omsorgen. I förarbetena till lagsiftningen uttalades att till den dagliga omsorgen hör frågor om bl.a. barnets mat, kläder, sovtider och hur barnet ska tillbringa sin fritid. Däremot undantogs beslut av mer ingripande betydelse för barnets framtid, t.ex. frågor som rör barnets skolgång och bosättning (prop. 1975/76:170 s.178).

Enligt 4 kap. 5 § skollagen ska hemkommunen – folkbokföringskommunen – sörja för att utbildning kommer till stånd för var och en som enligt lagen har rätt att gå i grundskolan. I 4 kap. 8 § skollagen stadgas vidare att en kommun i sin grundskola även ska ta emot en elev för vars grundskoleutbildning kommunen inte är skyldig att sörja, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl

att få gå i den kommunens grundskola. Kommunen kan i enlighet med denna bestämmelse ta emot en elev även om det skulle strida mot en vårdnadshavares vilja. Enligt 4 kap. 8 a § skollagen har en kommun också rätt att, efter önskemål av vårdnadshavare, i sin grundskola ta emot en elev från en annan kommun.

Skolan måste känna till och kunna belägga de förhållanden som ligger till grund för att barnet ska tas emot i skolan. Detta innebär bl.a. att en skola, genom att inhämta besked från folkbokföringen, måste kontrollera uppgifterna om vem eller vilka som är vårdnadshavare för barnet. Vidare måste vårdnadshavarens respektive vårdnadshavarnas inställning till inskrivning i viss skola klarläggas (JO:s ämbetsberättelse 2001/02 s. 397 och JO:s beslut den 12 april 2002, dnr 372-2001). Om det finns två vårdnadshavare sker detta enklast genom att båda undertecknar en ansökan om placering av barnet i den aktuella skolan.

Även när det är fråga om en placering enligt 4 kap. 8 § skollagen krävs självfallet att skolan har kännedom om de närmare omständigheterna i ärendet. Det är visserligen inte en formell förutsättning för tillämpning av den bestämmelsen att det finns en ansökan från barnets båda vårdnadshavare. Enligt min uppfattning bör skolan emellertid som regel också i dessa fall informera sig om vem eller vilka som är vårdnadshavare och efterhöra deras respektive inställning till inskrivning i skolan. En annan sak är att det är kommunen som självständigt har att ta ställning till om det i en uppkommen situation föreligger sådana särskilda skäl som kan föranleda en placering med stöd av 4 kap. 8 § skollagen (JO:s ämbetsberättelse 2002/03 s. 362).

Såvitt framgår av utredningen kontaktade CC strax efter påsken 2008 rektorn vid Gröna Dalens skola i Håbo kommun för att förhöra sig om möjligheten för hans barn att börja i denna skola. Rektorn informerades om att barnen inte ville återvända till BB i Finland efter umgänget med fadern, att förhållandet mellan föräldrarna var "trassligt" samt att föräldrarna var överens om att barnen om möjligt skulle gå i Gröna Dalens skola.

Innan barnen togs emot vid Gröna Dalens skola skulle skolförvaltningen ha kontrollerat var de var folkbokförda. Om en sådan kontroll hade gjorts skulle ha kommit fram att barnen inte var folkbokförda i Håbo kommun. En förutsättning för att de skulle ha kunnat tas emot i kommunens grundskola hade varit att förvaltningen i sådant fall hade fattat ett beslut enligt 4 kap. 8 § eller 8 a § skollagen om mottagande av barnen. Nämnden har medgett att handläggningen har brustit genom att folkbokföringen inte kontrollerades. Nämnden har i sitt yttrande även anfört att en översyn ska ske av kommunens rutiner av den s.k. skolpliktsbevakningen. Mot den bakgrunden lämnar jag denna fråga.

Jag har i och för sig förståelse för att rektorn utgick från att båda vårdnadshavarna var överens om att barnen skulle gå i Gröna Dalens skola. Med hänsyn till det ovan anförda har det dock ankommit på rektorn att få en formell bekräftelse från BB om att hon stod bakom CC:s önskemål om plats i skolan. Om rektorn hade kontaktat BB skulle rektorn sannolikt ha fått uppgift om att vårdnadshavarna inte var överens

om barnens skolgång. I den situation som då hade uppkommit hade förvaltningen haft att ta ställning till om det likväl förelåg skäl att ta emot barnen i skolan.

Nämnden har i sitt yttrande anfört att det förelåg förutsättningar för kommunen att med stöd av 4 kap. 8 § skollagen ta emot barnen. Min granskning är inriktad på den formella handläggningen av ärendet och jag finner inte skäl att anlägga några synpunkter på själva sakfrågan.

Vad AA har anfört i övrigt ger inte anledning till något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas med den kritik som uttalats ovan.